

VENNA
ARM

VENNA
ARM

OLIVER
BERG

Toimetanud Mart Velsker
Kujundanud Angelika Schneider
© Oliver Berg ja Tänapäev, 2017
ISBN 978-9949-85-168-3
www.tnp.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

Ena ja isa mälestuseks

*Only love is all maroon
Gluey feathers on a flume
Sky is womb and she's the moon**

Mida ma oskan oma venna kohta öelda? Kriminaal? Hurligaan ja varas? Riigireeturist sõltlane või sõltlasest riigireetur? Vaimselt ebastabiilne maniakk ja muidu kahtlane kuju? Või siis üldistavalt, nagu isa armastas öelda, kui ta oli veel millegi ütleja, lurjus-pätt-kaabakas? Jah, seda kindlasti, seda kõike niikuinii – aga mida veel? Keda ja mida ma nägin? Ja mis see nüüd on?

See algab ühes küünlaga õhtus. Nii ma siin istun, istun muudkui oma küünla seltsis ja vahin temaga köögis tõtt, siin täieõiguslikult minule kuuluvas köögis. Mõtlen nendele laiali vedelevatele üksikasjale, mõtlen, mis nendega peale hakata, mis neis paistab, neis episoodides. Kes? Muud mul ei ole, ainult need laiali vedelevad üksikasjad, need üksildased episoodid ja hõbedasel poleeritud pinnaga köögikapil vaikselt põlev küünal. Neist ma haaran kinni ja neid ma hoian kui

*

Bon Iver – Flume (For Emma, Forever Ago).

oma ustavaid kaaslasi. Jah, lõpuks alustan ma just sellest – ühest küünlaga õhtust.

Nüüdseks on see kõik muidugi ammune aeg, aeg, mis oli kunagi enne, aeg, mis on möödunud, mida enam ei ole. Aeg, mida saab meenutada ja mida, kahtlemata, võib meenutada, mul on selleks täielik vabadus, pole midagi parata. No jah, nüüdseks on see aeg, mida enam ei ole, aga millele võib proovida tagasi mõelda ja nende mõtete põhjal igasuguseid oletusi teha, kaaluda neid üksikuid mööda astunud samme ja proovida neid tagantjärele ehk ühendada. Tõsi-tõsi, nüüdseks võib sellest mosaiigist omaette mängu teha, nüüd võib see täitsa mänguline olla, kui kuidagi üritada aru saada, et mis siis lõpuks oli. Kes? Igatahes tuleks midagi peale hakata nende üksildaste episoodidega, mis kõik kokku on nüüdseks ammune aeg.

Muidugi, jah, kummardan ma sealjuures traditsioonile, otse loomulikult, üsna aupaklikult, ja astun neid sammepidi tagasi, mis eraldiseisvatena on vägagi üksikud ja vägagi mööda astunud, seda küll. Ehk nagu on tehtud ammuilma enne mind, nii teen ka mina nüüd – ikka austades traditsiooni –, astun mööda neid üksikuid mööda astunud samme, ikka üks samm ja teine, sammhaaval nagu igas jalutuskäigus, ilmselgelt üllal eesmärgil.

Nii ma neid siis mõlgutangi oma meeles, neid laiali pil- lutud mosaiigikilde oma episoodides, mida kolleksionääri heldimusega korjan, katsun pilti kokku seada, neile joontele ja värvidele oma kohta leida. See pilt nõuab oma, siin pole mingit küsimustki, kahtlemata, seda tuleb teha, tuleb ehi-

tada, seda pilti tuleb tasase meelega koguda, pole midagi parata. Keegi peale minu seda ei tee. Mitte keegi peale minu neid episoodide ei kogu, ei aseta neid enda ette veiniplekisele ja sigaretituhasele tammelauale, ei immuta neid tänase õhtuga. Olukorrast tulenevalt on minule antud teatav perspektiiv, mis kellelegi teisele nende episoodide puhul osaks ei saanud – kuigi asi on muidugi selles, et kellegi teise perspektiivi ma ei tunne, jah, selles asi ongi. Nii ta on ja oli ja väga võimalik, et ka jääb, et ongi jäänud. Lõpuks, lõppude lõpuks, ütles ta isegi, neil mõnel korral, mil ta seda ütles, mil tal oli vaja seda öelda, et tal polnud kedagi teist, et tal ei olnud kuhugi mujale minna. Seega on mul jah, tõesti, lausa teatav kohustus nende episoodide sidumise ees, kui see kõik on nüüdseks muidugi ammune aeg. Kedagi teist ei ole.

Niisiis, tahes tahtmata, on see kohustus, see vastutus-tundlik ülesanne minu õlul, minu juba väsinud ihuliikmete kanda, ega minagi pole nooremaks jäänud, nelikümmend on lähemal kui kolmkümmend, tagasihoidlik vatsake tuletab seda ikka meelde, nagu Ursulagi aeg-ajalt nõökides, vist sõbralikult; ei ole see ainevahetus enam sama mis nooruses, pole midagi parata, tuleks tihedamini jooksmas ja ujumas käia, kindlasti tuleks. Aga muidu, muidu on need mõned üksikasjad, mis asjaolude kokkulangemise tõttu ei kuulu mitte kellegi teise kätte. Tuleb ise hakkama saada. Pealegi ei õnnestu mul kuidagi mööda vaadata kurvast tõest, et üks võlg on jäänud mul maksmata, üks summa lunastamata, nii ta läks, ilma et see oleks mul kavas olnud, hetkekski mitte, tõesõna. See kõik oli lõpuks ju tema enda huvides, tema

enda heaks. Asjad on läinud nii, et ma ei pääse sellest. Ma olen tema ees võlglane, ma olen võlglane oma venna ees. Igaühel tuleb täita oma kohust.

Ehk siis küünlad, tõesti-tõesti, igasugused küünlad. Valged ja kollased ja punased ja rohelised ja muidu värvilised. Kõrged ja kitsad ja madalad ja laiad. Antiikküünlad ja lauaküünlad ja teeküünlad ja hauaküünlad ja igasugused muud kooslused kõikvõimalikest variatsioonidest nende vahel. Ei pääse nad ka lõhnadest. Mitte kuhugi ei pääse. Olgu nad siis parafinist või taruvahast või mesilasvahast või veiserasvast või vaalaõlist või inimesest. Niisiis, jah, see küünal siin õhtus, sellega tuleb midagi peale hakata, temaga siin, kes on torgatud rohelisse ära rebitud etiketiga veinipudelisse, ilusti teritatud otsaga, et oleks kindel, et minu köök ja minu korter ja see maja koos oma elanikega maha ei põleks. Kõige peale on mõeldud. Ei maksa unustada, et ma olen võlglane.

Nemad seda muidugi ei tea. Ütleme siis, et need teised asjaosalised, kellega side tähendab rohkemal või vähemal määral verd, kas uue loomist või vana kandmist. Nende jaoks olen ma nagu iga teinegi korralik inimene, teatud mõõndustega, muidugi, jah, seda küll, katsun endale ikka aru anda, aga muidu üsna korralik mees, peaaegu nagu iga teinegi korralik perekonnainimene, korralik perepeapüüdleja, jah, ennekõike korralik, asjad on kahtlemata korras, kord on esmane ja kord on sisse seatud, vähemalt mingisugunegi. Mingisuguse korra osas oleme me kokku leppinud. Mina ja Ursula, see tähendab, nii et asjad on siiski korras. Nii ma

endale pidevalt sisendan. Tõsi, viimane pitsar on siiski vajutamata, ametlikult on see side siiski vormistamata, see lõplik kord, nii et selle korteri tütar kannab lisaks kahele eesnimel ka kahte perekonnanime, aga lõpuks näitab seegi asjade teatud korda. On lihtsalt selline kord, vähemalt praegu, vähemalt seni. Muidugi me oleme Ursulaga mõelnud, et ehk peaks selle pitsari, selle viimase, ka ikka eeskujulikult ära vajutama, peaks verrega sulgema, korraldama ühe korraliku peo ja tegema kõigile veel elavatele lähedastele rõõmu. Oleks emal ka kindlasti heameel ja mingi põhjus, mingi ettekääne jälle sealt kaugelt Alevikust päris elu ja päris inimeste sekka tulla. Võlgased on ka inimesed.

Aga olgu pealegi – probleemipüstitus, lähtepunkt, pealisesanne. Praegu on kalendris hingedeae ja sellel ajal me kindlasti seda viimast pitsarit vajutama ei asu. Ursula teab seda väga hästi, selles osas on meil asjad selgeks räägitud, kui vajutame, siis vajutame suvel, kui kased sahisevad ja teed tolmavad ja elu on muidu elus. Kuigi nüüd tundub see kõik üsnagi kahtlane. Praegu on küünalad, teiste seas see konkreetne valge ja kitsas siin kõögikapi peal. See küünal ei vii minuni, vähemalt praegu veel mitte, praegu süüdatakse ta teistele, kellelegi teisele, kellelegi, kes pole mina. Ilmselgelt on küünal kõigest lähtepunkt, kaugeltki mitte lõppjaam.

Jah, nüüdseks on see muidugi mõni teine ilm, midagi muud, mis pole siin. Greta polnud siis veel isegi sündinud, ta polnud Ursula sees veel mõõtuigi sätitud koguma. Teda polnud olemas. Greta oli siis veel puhas potentsiaal, isegi nimi pol-

nud veel õhus, kui oli see õhtu, millest katsun alustada. Gretat siis lihtsalt ei olnud, sellest ei saa üle ega ümber. Hea küll, et nüüd tuleb küünlal silma peal hoida, et Greta seda kogemata ümber ei ajaks või ennast ega oma sõrmi ega midagi muud kolmandat ära ei põletaks. Sel toonasel õhtul, sel õhtul, mis praegu küünlast silme ette kerkib, Gretat veel ei olnud. Midagi muud oli küll olnud. Minu ja Ursula vahel, see tähendab, midagi, mis oleks ju võinud ka olla Greta, miks mitte, kuigi jah, tõsi ta on, Kreetal polnud me siis muidugi veel käinud ja Ursula vanaema Elisabeth oli ka veel elus. Sellest midagist, mis oleks võinud ju midagi olla, mis õigupoolest olekski pidanud olema, kui asjad oleksid läinud oma tavapäraselt ja terveloomulist rada, sellest midagist ei tea ma siiski suurt midagi. See võimalus ehmatas mind. Ma ei olnud toona selleks lihtsalt valmis, ei olnud selle mõõtme peale veel üldse mõelnud, ma olin liiga noor, me olime liiga noored. Nii ma talle ka ütlesin, nii ma proovisin Ursulale ka seletada, kuigi meie mõlema vanemad olid selleks vanuseks juba vastava staatuse kanda võtnud, aga see pole peamine, see on kõrvaline, ajad on erinevad ja muu sarnane. Nii ma siis talle kunagi ka ütlesin, et liiga noor, liiga noored, aga see ei tähendanud, et ma üldse ei taha, et üldse kunagi ei taha. Ursula sellest kõigest muidugi ei hoolinud, neist minu valjuhäälsustest arvamustest, Ursula seisis omapäi ja lõpuks polnud tal mind vajagi, minust polnud kasu. Ma olin kasutu ja seda üsnagi arvestataval määral. Aga see midagi jäi siiski olemata. Ja siis hiljem, mõned aastad hiljem, tuligi Greta – või siis Elisabeth, kuidas kellelegi –, siis hiljem oligi Greta.

Nüüd, kui küünlaid tuleb tema eest hoida, et ta ennast või kedagi teist ära ei põletaks, ja Ursula teises toas juba magab, tatsab ta oma väikeste jalakestega siia kööki ja ütleb:

„Siin on nii palju suitsu.”

Nojah. Aga tegelikult oli see kõik enne Gretat, oli tõesti, pole midagi parata. Mõte temast mängis muidugi mingit rolli, mõte, kas kunagi võiks olla keegi, kes võiks olla Greta või midagi selletaolist, kuigi siis, sel küünlaõhtul, olime Ursulaga veel muidugi endiselt kaugepoolsed, leplik aastavahetus ootas alles ees, enne seda ei jõudnud ma Ursulale uuesti lähedale. Liiga kaugele oli ta hajunud. Nüüd on minu ja temaga koos siin kahetoalises kolmanda korruse korteris Greta oma tagasihoidlikult kogutud ringidega.

Tõsi, see nimi, sellega on nagu on, sest Greta, Greta ütlen talle ju mina, Gretaks hüüan teda mina. Greta tuli reisist, mil tema võimalikkus lõpuks idanema hakkas, vähemalt minu peas, sest siis olime Ursulaga jõudnud uuesti selle läheduseni, mille võimalikkust ma ei olnud vahepeal julgenud enam lootagi, mis näis olevat kadunud liiga kaugele, et minust oleks kasu sinna jõudmisel. Midagi see talv tegi. See pikk ja tuisune talv, mil lumi püsis novembri lõpust aprilli alguseni ja mille jõulud jäid vähemalt teatud mõttes viimaseks, vähemalt Mati konteksti silmas pidades. Gretat tahtsin nimeks panna mina ja üheks nimeks see tema puhul ka sai, kuigi tõele au andes on tal loomulikult peale kahe perekonnanime ka kaks eesnime: Greta ja Elisabeth. Elisa-

beth oli Ursula soov, see teine nimi, Elisabeth tuli Ursula poolt, Ursula vanaemalt, kui täpsem olla, Ursula emaemalt, nii et Elisabethil polnud minuga suurt midagi pistmist, kuna Elisabethi, seda vanemat, mina elusast peast ei näinudki. Surnud peast küll, surnud ja külm ja kortsus pea tumedas kirstus, rõske kirik ja otsatu jäisus kiriku müüride taga, kui kevade tulemine muudkui venis oma härmas öödega.

Elisabeth suri kaks kuud enne Elisabethi sünni, see tähendab, vana Elisabeth suri, Ursula vanaema, vana Elisabeth suri kaks kuud enne noore Elisabethi, enne Greta Elisabethi sünni. Meie Elisabeth, meie Greta on alles noor, väga noor, neljas ring saab täis kevadel, maikuu teises pooles, sinna on veel aega, palju aega. Nii ongi seis selline, et mina kutsun teda Gretaks, Ursula kutsus teda Elisabethiks.

Ursula oli matuste ajal, vana Elisabethi matuste ajal, juba üsnagi rase, kui märts ootas oma pööripäeva, aga jääd oli ikka palju, liiga palju oli jääd nende matuste ajal ja liiga külmunud oli kirstu ootav maapind, kui Ursula oli juba vägagi rase, tõepoolest, aga jõi sellest hoolimata tubli mitu klaasi punast veini, nii et ma kortsutasin ilmekalt kulmu, panin käe tema käe peale ja sosistasin talle kõrva:

„Kallis Armas.”

Aga tema tõmbas oma käe ära ja valas endale järgmise klaasi ega teinud sellest kõigest väljagi, vaid vaatas oma hülgehallide silmadega taldrikul olevaid tilliga kaetud keedetud kartuleid ja valas endale järgmise klaasi. Kuna ta nägi oma mustas

kleidis ülimalt majesteetlik välja, ei julgenud ma erilist valjuhäälsset mässu korraldada, leppisin tema ülemvõimuga, sest jah, lõppude lõpuks, nagu ta oli mulle öelnud juba aastaid varem, on see tema keha ja minul pole sel teemal vähimatki sõnaõigust. Elisabeth, see tähendab Greta, on sellest hoolimata muidugi terve, nii vähemalt seni paistab, nii vähemalt olen mina aru saanud, taevale tänud. Ainult vana Elisabeth on surnud. Aga ma meenutan aeg-ajalt ikka Mati sõnu, muuhulgas ka neid, mis ta enne esimesse klassi minekut üle suu lasi, kui meie vanaisa, kui meie emaisa, minu ja Mati oma, enam elavate sekka ei kuulunud, mis Matit küll nähtavasti suuremal määral ei morjendanud, meenutan tema sõnu, mis ta seal punakaspruuni maja ees üle suu lasi, kui vaatas kordamööda vaikselt seisva vanaema ja rohul istuva ema ja oma suure venna poole ja ütles, et vanad inimesed teevadki seda, surevad ära. Tõsi, elu on näidanud, et seda teevad ka teised inimesed, keda vanadeks kuidagi nimetada ei saa.

Aga tegelikult, tegelikult oli see ju enne Gretat, see nüüdseks viis aastat kadunud olnud õhtu, mis leekidest läbi paistab. Gretat siis ei olnud, sel õhtul Gretat veel ei olnud, ja Ursulaga olid lood ka nagu nad olid – õieti ei olnudki Ursulaga toona märkimisväärseid lugusid, selles asi oligi, selles probleem oligi, kuna ma igatsesin neid lugusid, mis Ursulaga olid olnud, aga mida enam ei olnud. Igatsesin ja lootsin, et need pole läbi, et neid tuleb juurde. Käisin nende loomisega muudkui peale, ent Ursula jäi enamjaolt endale kindlaks, Ursula ei lasknud neid juurde luua, kui mõni üksikjuhtum kõrvale jätta, mistõttu olin üsna, jah, eks ta oli, eksinud. Väga

võimalik, et see ekslemine oli üheks ajendiks, miks lõpuks võtsin astuda need sammud oma toonase koleda tumesinise tapeedi keskel, need mõnda aega kuklas tiksunud sammunud, et viia tagasi Matilt, mu väikevennalt, laenatud ASI, mida ma täpselt küll ei mäleta, et mis see siis oli, kas see Ferrino seljakott või need Keeni matkasaapad või katelok või midagi muud. Aga küünal oli siis küll, küünla olin ma sel päeval varem süüdanud, sel hingedeaja hämaral päeval viis aastat tagasi, kui ma Emmat uuesti nägin, kui oli see teine kord Emma nägemiste seerias, mis tähendas tilkuvaid juukseid ja tuhkroosat rätikut tema ümber.